

Bilateralne stosunki polsko-amerykańskie – aspekty polityczne i gospodarcze

Artur Franciszek Tomczek

10.1. Wstęp

Polska jest jednym z kluczowych sojuszników Stanów Zjednoczonych w Europie Środkowo-Wschodniej (EŚW). Minęło już ponad 100 lat od czasu, kiedy Stany Zjednoczone, jako jedno z pierwszych państw, uznały oficjalnie 22 stycznia 1919 r. świeżo odzyskaną niepodległość Polski. Po rewolucji ustrojowej z 1989 r. i zakończeniu zimnej wojny Polska w szybkim tempie zasymilowała się ze światem Zachodu: w 1996 r. przystąpiła do Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), w 1999 r. została przyjęta do Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO), a w 2004 r. uzyskała członkostwo w Unii Europejskiej (UE). Przez minione dziesięciolecie zarówno Polska, jak i Stany Zjednoczone dążyły do utrzymywania bliskich relacji [Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 2019; U.S. Department of State, 2020a].

Celem niniejszego rozdziału jest zbadanie bilateralnych stosunków polsko-amerykańskich w sferze politycznej i gospodarczej w latach 2009–2020. Prezentowane opracowanie składa się z dwóch części. Pierwsza z nich dotyczy aspektów politycznych (przywództwo polityczne, bezpieczeństwo narodowe i polityka imigracyjna), druga zaś obejmuje kwestie o charakterze gospodarczym (umowy o wolnym handlu i stosunki bilateralne). W rozdziale tym połączono podejście jakościowe z ilościowym. Głównymi zastosowanymi metodami badawczymi są przegląd literatury (w tym rządowych stron internetowych) oraz analiza porównawcza. Mimo powstawania niniejszej pracy w trakcie pandemii COVID-19 skupiono się głównie na bieżącej problematyce politycznej i gospodarczej, wykraczającej poza przytłaczający wpływ załamania związanego z utrzymującą się sytuacją epidemiczną.

10.2. Aspekty polityczne

Około dwadzieścia lat temu Brzeziński [1998, 2001] napisał, że o ładzie światowym nie będą decydować już jedynie Stany Zjednoczone, ponieważ świat znajdzie się w sferze wpływów, którymi przyjdzie im się podzielić z Europą, Chinami i Rosją. „Ameryka jest nie tylko pierwszym i jedynym supermocarstwem naprawdę ogólnosiwiatowym, lecz prawdopodobnie także ostatnim” [Brzeziński, 1998, s. 267]. Istotnie, równowaga sił na obszarze euroazjatyckim stała się dziś jednym z najważniejszych tematów badań w naukach politycznych i ekonomicznych.

Przywódcy polityczni

Rok 2020 miał kluczowe znaczenie dla obu krajów z perspektywy stosunków wewnętrznych i bilateralnych. Prezydent Stanów Zjednoczonych jest najpotężniejszą osobą na świecie, a wybory prezydenckie w USA w 2020 r. przełożą się na istotne implikacje w skali globalnej. Ten prezydencki wyścig powoduje i będzie powodował dalsze podziały – z pewnych względów nawet w większym stopniu niż poprzedni. W tym samym roku również w Polsce odbyły się wybory prezydenckie, których wynik może mieć kluczowe znaczenie dla regionu.

Stany Zjednoczone słyną ze swojego systemu dwupartyjnego. Dwie dominujące w tym kraju siły polityczne to Partia Demokratyczna i Partia Republikańska. Ta pierwsza posiada obecnie większość w Izbie Reprezentantów USA (izbie niższej), podczas gdy druga ma większość w Senacie (izbie wyższej). Od ponad dekady dwiema największym partiami politycznymi w Polsce są Prawo i Sprawiedliwość (PiS) oraz Platforma Obywatelska (PO). W wyborach parlamentarnych z 2019 r. PO startowała jako największa partia sojuszu wyborczego pod nazwą Koalicja Obywatelska (KO). PiS posiada obecnie większość w Sejmie (izbie niższej), podczas gdy opozycja z PO na czele ma większość w Senacie (izbie wyższej). Tabela 10.1 przedstawia w skrócie aktualny obraz sytuacji politycznej w Polsce i w Stanach Zjednoczonych, natomiast tabela 10.2 prezentuje zmiany, jakie zaszły w tych krajach w przywództwie politycznym od 2009 r. Polityka zagraniczna obu rządów powinna być bardziej zgodna, jeśli reprezentują one podobne wartości. Kadencja prezydenta wynosi cztery lata w Stanach Zjednoczonych i pięć lat w Polsce, przy czym Prezydent RP ma znacznie mniejsze uprawnienia niż jego amerykański odpowiednik.

Wybory prezydenckie, które odbyły się w 2016 r. w Stanach Zjednoczonych, miały ogromne znaczenie dla światowego ładu gospodarczego i politycznego. Była to również jedna z najbardziej dzielących społeczeństwo, kontrowersyjnych kampanii politycznych

ostatnich lat. Ponieważ dotychczasowy amerykański prezydent Barack Obama osiągnął limit dwóch kadencji, główne partie musiały zorganizować prawyborzy. W obu przypadkach przebiegały one w atmosferze gorących debat i bezwzględnej konkurencji. Partia Republikańska wybrała na swojego kandydata Donalda Trumpa, a na drugim miejscu uplasował się Ted Cruz. Z kolei Partia Demokratyczna postawiła w pierwszej kolejności na Hilary Clinton, na drugim zaś miejscu znalazł się Bernie Sanders. Prawyborzy wśród Demokratów okazały się znacznie bardziej wyrównane i nominacja wywołała pewne rozczarowanie w postępowym skrzydle partii.

Wyniki wyborów ujawniły podobne podziały jak poprzedzające je kampanie. Donald Trump wygrał głosami elektorów w stosunku 304 do 227 i został 45. prezydentem Stanów Zjednoczonych. Natomiast Hilary Clinton zwyciężyła w głosowaniu powszechnym stosunkiem 65 853 514 do 62 984 828 głosów (48,18% do 46,09%), a 7 830 934 głosy oddano na innych kandydatów. Donald Trump przegrał zaś przede wszystkim w Kalifornii (4 483 814 do 8 753 792 głosów), lecz wygrał stosunkowo niewielką liczbą głosów w najważniejszych „stanach wahających się” (*swing states*), jak Floryda (4 617 886 do 4 504 975), Pensylwania (2 970 733 do 2 926 441), Michigan (2 279 543 do 2 268 839) i Wisconsin (1 405 284 do 1 382 536) [FEC, 2017]. Wynik z 2016 r. po raz kolejny wywołał debatę na temat zalet instytucji Kolegium Elektorów Stanów Zjednoczonych, która powróciła zresztą podczas kampanii w 2020 r.

W kolejnych amerykańskich wyborach prezydenckich, które odbyły się jesienią 2020 r., prezydent Donald Trump rywalizował z kandydatem Demokratów, byłym wiceprezydentem, Joe Bidenem. W marcu 2020 r., podobnie jak w 2016 r., w prawyborach Demokratów ukształtowały się dwa główne obozy: umiarkowany pod przywództwem Joe Bidena i postępowy na czele z Bernieem Sandersem. Kampania Bidena opierała się na podobnych założeniach jak program Hilary Clinton z 2016 r., który stanowił rozszerzenie głównego nurtu polityki Partii Demokratycznej. Skrzydło umiarkowane chciało zaś stopniowych zmian, które jego zwolennicy mogli uznać za rozszerzenie polityki ery Obamy, zaś krytycy opisać jako zachowanie *status quo*. Postępowcy pod wodzą Sandersa byli zjednoczeni wokół idei państwa opiekuńczego, którą wielu obserwatorów błędnie interpretowało jako przejaw tendencji socjalistycznych, przy czym najwięcej uwagi zwracano na wprowadzenie systemu powszechnej opieki zdrowotnej. W sierpniu 2020 r. podczas krajowej konwencji Partii Demokratycznej Joe Biden został oficjalnie kandydatem na prezydenta, a kandydatką na urząd wiceprezydenta ogłoszono Kamalę Harris.

W tym samym roku miały odbyć się wybory prezydenckie w Polsce, zaplanowane pierwotnie na 10 maja. Ze względu na pandemię COVID-19 zostały one jednak przełożone [zob. Państwowa Komisja Wyborcza, 2020]. W okresie odroczenia terminu wyborów największa partia opozycyjna – PO – w nietypowym posunięciu zmieniła

kandydaturę Małgorzaty Kidawy-Błońskiej na Rafała Trzaskowskiego. Pierwsza tura wyborów prezydenckich odbyła się ostatecznie 28 czerwca. Dwoma prowadzącymi kandydatami byli urzędujący prezydent Andrzej Duda (43,5%) i Rafał Trzaskowski (30,46%), którzy awansowali do decydującej tury głosowania, ponieważ żaden z nich nie zdobył początkowo ponad połowy głosów. Druga tura odbyła się 12 lipca, a wybory wygrał Andrzej Duda, uzyskując 51,03% głosów [Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 2020].

Tabela 10.1. Dominujące partie polityczne w Polsce i Stanach Zjednoczonych w 2020 r.

Partia	Kraj	Poglądy społeczne	Poglądy gospodarcze	Osoba przewodnicząca
Demokratyczna	Stany Zjednoczone	liberalna	centrolewicowa	Tom Perez
Republikańska	Stany Zjednoczone	konserwatywna	prawicowa	Ronna McDaniel
PiS	Polska	konserwatywna	lewicowa	Jarosław Kaczyński
PO	Polska	umiarkowana	centroprawicowa	Borys Budka

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Democratic National Committee [2020]; Republican National Committee [2020]; Prawo i Sprawiedliwość [2020]; Platforma Obywatelska [2020].

Tabela 10.2. Wybrani przywódcy państwowi w Polsce i Stanach Zjednoczonych w 2020 r.

Prezydent RP	Prezydent USA
Andrzej Duda (PiS): od 2015	Donald Trump (R): 2017–2021
Bronisław Komorowski (PO): 2010–2015	Barack Obama (D): 2009–2017
Lech Kaczyński (PiS): 2005–2010	George W. Bush (R): 2001–2009
Prezes Rady Ministrów RP	Spiker Izby Reprezentantów USA
Mateusz Morawiecki (PiS): od 2017	Nancy Pelosi (D): od 2019
Beata Szydło (PiS): 2015–2017	Paul Ryan (R): 2015–2019
Ewa Kopacz (PO): 2014–2015	John Boehner (R): 2011–2015
Donald Tusk (PO): 2007–2014	Nancy Pelosi (D): 2007–2011
Marszałek Senatu RP	Lider większości w Senacie USA
Tomasz Grodzki (PO): od 2019	Mitch McConnell (R): 2015–2021
Stanisław Karczewski (PiS): 2015–2019	Harry Reid (D): 2007–2015
Bogdan Borusewicz (PO): 2005–2015	

Źródło: opracowanie własne na podstawie: The White House [2020]; Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej [2020a]; Serwis Rzeczypospolitej Polskiej [2020]; United States House of Representatives [2020]; United States Senate [2020]; Senat Rzeczypospolitej Polskiej [2020].

Wyniki obu kandydatów były znacznie bardziej zbliżone do siebie, niż sugerowały sondáže z marca czy kwietnia. Sama kampania okazała się dość ostra, czasami wręcz zażarta. Poruszane w jej trakcie kwestie obejmowały politykę społeczną, religię,

imigrację i prawa osób LGBT+. W pewnym momencie, z powodu niechęci do kompromisu w sprawie miejsca i prowadzących, obaj czołowi kandydaci zorganizowali dwie osobne i zarazem równoczesne debaty prezydenckie [Polska Times, 2020; Gazeta Wyborcza, 2020a], gdzie każdy z nich był jedynym uczestnikiem.

Bezpieczeństwo narodowe i siły zbrojne

Polska granica wschodnia wyznacza zarazem granicę zarówno NATO, jak i UE. Położenie geopolityczne sprawia, że Polska jest strategicznie ważnym sojusznikiem Stanów Zjednoczonych. Te z kolei mają najsilniejszą armię na świecie. Dalsza współpraca między obu krajami wydaje się więc oczywistym wyborem strategicznym.

Przewiduje się, że w latach 2019–2026 Polska wyda 185 mld PLN (ok. 46 mld USD) na modernizację swoich sił zbrojnych, przy czym w 2020 r. planuje przeznaczyć na cele wojskowe 2,1% PKB, a w 2030 r. co najmniej 2,5% PKB. W 2018 r. Polska zakupiła amerykański system rakietowy ziemia–powietrze o nazwie Patriot, który zacznie działać w 2023 r. Inwestycja ta pochłonęła 4,75 mld USD, przy czym towarzyszą jej również porozumienia offsetowe o wartości 725 mln PLN (ok. 190 mln USD). Cała transakcja stanowi podstawę polskiego programu modernizacji systemu obrony powietrznej Wisła. Następnie, w 2020 r. Polska zakupiła 32 amerykańskie myśliwce wielozadaniowe F-35 za 4,6 mld USD w ramach strategii reorganizacji polskich sił powietrznych Harpia. Inne liczne inicjatywy wojskowe w Polsce obejmują program cyberbezpieczeństwa CYBER.MIL, zakup śmigłowców szturmowych Kruk, strategię obrony powietrznej krótkiego zasięgu Narew oraz zwiększenie amerykańskiego kontyngentu wojskowego w Polsce [Ministerstwo Obrony Narodowej, 2020a, 2020b, 2020c; Ambasada i Konsulat USA w Polsce, 2020]. Według Cieślaka [2020] modernizacja polskich systemów obrony powietrznej jest przedsięwzięciem o charakterze ciągłym, w którym bezpośrednim priorytetem powinna być modernizacja systemów rakietowych ziemia–powietrze krótkiego zasięgu. Umowa z 2003 r. na zakup F-16 była w dużej mierze motywowana dużym pakietem offsetowym [Seguin, 2008], z którego zrezygnowano jednak w przypadku zakupu F-35, aby obniżyć cenę całego przedsięwzięcia o około 1,1 mld USD [Ministerstwo Obrony Narodowej, 2020a].

Polska szybko modernizuje swoje siły zbrojne, a Stany Zjednoczone odgrywają w tym procesie kluczową rolę. Jeśli chodzi o najnowocześniejsze technologie wojskowe, naprawdę trudno o realną alternatywę dla współpracy z tym państwem. Potwierdzają to ostatnie, bardzo głośne i drogie, zakupy myśliwców wielozadaniowych, w ramach których Polska zwróciła się dwukrotnie do USA (F-16 i F-35). Potencjalne europejskie alternatywy to francuski Rafale, szwedzki JAS 39 Gripen i międzynarodowy Tajfun, wszystkie z nich są jednak starsze niż amerykański F-35. Polska wydaje stosunkowo

dużą część swojego budżetu na wojsko w porównaniu z innymi dużymi państwami UE, osiągając przy tym wymagany przez NATO próg 2% PKB.

Jednym z punktów zwrotnych w stosunkach polsko-amerykańskich była interwencja wojskowa w Iraku w 2003 r. Polska należała wówczas do grona głównych członków koalicji kierowanej przez USA podczas operacji Iraqi Freedom, która zapoczątkowała wojnę w Iraku [Czornik, 2012; Milczarek, 2008; Osica, 2004], znaną również jako „wojna za trzy biliony dolarów” [Stiglitz, Bilmes, 2008]. Co istotne, Polska i Wielka Brytania opowiedziały się po stronie Stanów Zjednoczonych, nawet przy silnym sprzeciwie swoich kluczowych europejskich sojuszników – Niemiec i Francji [Czornik, 2012; Lubecki, 2005; Taras, 2004].

Nie da się zaprzeczyć, że jeśli chodzi o bezpieczeństwo narodowe i siły zbrojne, relacje polsko-amerykańskie są asymetryczne [Kupiecki, 2016; Zaborowski, Longhurst, 2003]. Jednym z głównych powodów przystąpienia Polski do NATO było zapewnienie jej dodatkowej ochrony przed ewentualnym konfliktem zbrojnym z Rosją [Osica, 2002]. Według Lesińskiego [2016] samo NATO nie może zagwarantować Polsce bezpieczeństwa, jeśli Stany Zjednoczone nie mają żywotnego interesu w regionie. Słaba reakcja NATO na konflikt rosyjsko-ukraiński w 2014 r. [Rotfeld, 2018] przydaje zasadności tej argumentacji; choć Ukraina nie jest oficjalnym członkiem NATO, pozostaje ściśle związana z tą organizacją, czemu towarzyszą zresztą zdecydowane deklaracje dotyczące jej przyszłego członkostwa [North Atlantic Treaty Organization, 2020]. Odżywające napięcia w stosunkach z Rosją skłoniły NATO i Stany Zjednoczone do umieszczenia personelu wojskowego w tym regionie, co skutkowało zmniejszeniem amerykańskiej obecności wojskowej na Pacyfiku [Bednarz, 2015].

Należy również podkreślić, że ściślejsza współpraca ze Stanami Zjednoczonymi jest jednym z głównych elementów Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2020 r. [Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, 2020b].

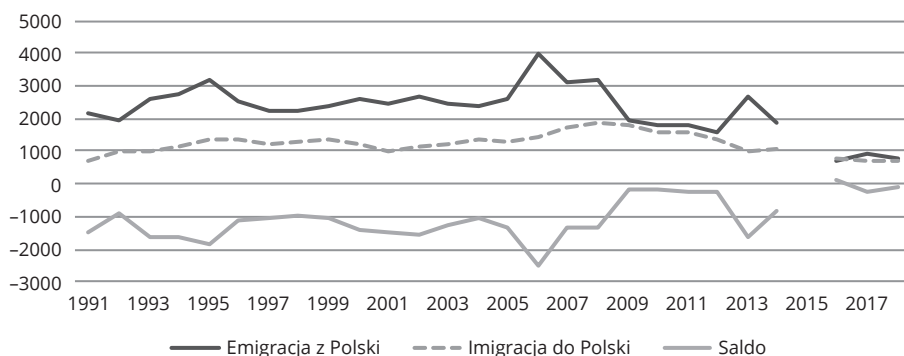
Polityka imigracyjna i strumienie migracyjne

W ostatnich latach polityka imigracyjna była tematem gorących debat zarówno w Polsce, jak i w Stanach Zjednoczonych. Dotyczyły one nie tylko migracji napływowej z krajów rozwijających się, lecz także trwającego od dziesięcioleci problemu włączenia Polski do Programu Ruchu Bezwizowego (*Visa Waiver Program* – VWP). W ostatnim czasie rządy obu krajów przyjęły twarde podejście do kwestii imigracji. Prezydent Trump prowadził głośną kampanię związaną z obietnicą wybudowania muru na granicy USA z Meksykiem. Z kolei Polska była jednym z największych w Europie przeciwników relokacji uchodźców w czasie kryzysu migracyjnego w UE.

Polski rząd nieustannie dążył do złagodzenia wymogów związanych z podróżowaniem do Stanów Zjednoczonych wobec obywateli polskich. Po wsparciu, jakiego Polska udzieliła podczas wojny w Iraku w 2003 r., kraj ten można było uznać za najbliższego sojusznika USA w regionie. Jednak w 2008 r. do programu VWP przystąpiły m.in. Czechy, Słowacja i Węgry [Federal Register, 2008]. Było to pierwsze rozszerzenie programu od prawie dekady i drugie co do wielkości w jego historii. Fakt, że trzy kraje EŚW i trzech sąsiadów Polski (w tym Litwa) zdołało wyprzedzić ją w dostępie do ruchu bezwizowego, można uznać za dyplomatyczne *faux pas* dla obu stron. Ostatecznie w sierpniu 2019 r. pojawił się projekt ustawy H.R. 4218, przedstawiony przez członka Izby Reprezentantów Mike’a Quigleya, i w tym samym roku Polska została włączona do VWP [Congress.gov, 2019; U.S. Department of State, 2020b].

Według danych Departamentu Bezpieczeństwa Wewnętrznego [DHS, 2020] w roku fiskalnym 2019 status stałego rezydenta w Stanach Zjednoczonych uzyskało 4700 osób urodzonych w Polsce; dla porównania w przypadku ludności niemieckiej było to 4848 osób, czeskiej – 417, a spośród obywateli Słowacji – 422 osoby. Dane dotyczące Polski są bardzo duże na tle liczby ludności tych krajów. Historycznie rzecz biorąc, polska diaspora jest najliczniejsza w Stanach Zjednoczonych, większa nawet niż w Niemczech czy innych krajach europejskich. Z oficjalnych danych wynika, że obecnie w Stanach Zjednoczonych żyje około 8,97 mln osób deklarujących polskie pochodzenie [Census Bureau, 2019]. Stany Zjednoczone zajmują czwarte miejsce wśród najpopularniejszych kierunków emigracji z Polski na pobyt stały, po Niemczech, Wielkiej Brytanii i Holandii, a także stanowią czwarte najczęstsze źródło imigracji do Polski na pobyt stały, po Wielkiej Brytanii, Niemczech i Ukrainie [GUS, 2019b]. W 2018 r. 765 osób oficjalnie wyemigrowało z Polski do Stanów Zjednoczonych, a 697 w odwrotnym kierunku; w ostatnich latach liczby dotyczące migracji są jednak znacznie niższe niż w przeszłości (wykres 10.1).

Wykres 10.1. Migracje między Polską a USA na pobyt stały według oficjalnych danych (w latach 1991–2014 i 2016–2018)

Źródło: GUS [2019b].

Z danych polskiego Urzędu do Spraw Cudzoziemców (UDSC) wynika, że obecnie 2472 obywatele USA posiada zezwolenia na pobyt stały lub czasowy w Polsce, w tym 903 uzyskało zezwolenia w województwie mazowieckim, a 512 w województwie małopolskim [UDSC, 2020]. Dla porównania oficjalna liczba osób legalnie zamieszkałych w Polsce z obywatelstwem ukraińskim wynosi ok. 230 tys., z obywatelstwem białoruskim – ponad 27 tys., a z obywatelstwem niemieckim prawie 21 tys.

Włączenie Polski do programu VWP należy uznać za niewątpliwy sukces polskiego rządu. Polityka imigracyjna obu krajów była w ostatnich latach dość podobna pod względem ideologicznym. Mimo to większość polskich sąsiadów należy do tego programu od co najmniej dekady. Migracja na pobyt stały z Polski do USA utrzymuje się na stosunkowo wysokim poziomie, przy czym z uwagi na wszystkie rodzaje pobytu ma ona mniejsze znaczenie od migracji między Polską a jej europejskimi sąsiadami.

10.3. Wyzwania i współpraca w wymiarze gospodarczym

Wielka recesja wywołała w całej gospodarce światowej wstrząsy, których efekty są odczuwalne do dziś. Reakcja na globalny kryzys finansowy była zupełnie różna w Europie Zachodniej i w Stanach Zjednoczonych. Z perspektywy czasu bodźce fiskalne w administracji Obamy (amerykańska ustawa o odbudowie i reinwestycjach z 2009 r.) okazały się skuteczne, a USA odnotowały znacznie wyższe stopy wzrostu niż kraje strefy euro. Jak napisał kiedyś Kołodko, „zasadniczy wpływ na oblicze świata w XXI w. i potem wywrze nie tyle rezultat bezpośredniej rywalizacji gospodarczej między Azją a Euro-Ameryką, ile przenikanie się tych megaukładów wartości, instytucji i polityki i ich wzajemne wzbogacanie” [2013, s. 402]. Historycznie Polska była w dużej mierze zależna od Europy zarówno w obszarze handlu, jak i kapitału [Weresa, 2001], a także jako miejsce dokonywania przez Europę inwestycji wychodzących [Radło, 2012]. W ciągu ostatniej dekady wiele największych gospodarek europejskich wykazywało oznaki stagnacji gospodarczej [Tomczek, 2020], jeszcze zanim pandemia zdziesiątkowała większość branż. Ponieważ gospodarka światowa pozostaje pogrążona w chaosie od końca 2020 r., a napięte stosunki gospodarcze między USA a Chinami wywierają presję na niemal każdy aspekt handlu międzynarodowego, Polska musi ostrożnie manewrować między Stanami Zjednoczonymi, Azją i swoimi europejskimi sojusznikami.

Północnoamerykański Układ Wolnego Handlu (NAFTA) z 1994 r. był przełomowym osiągnięciem i jednym z najważniejszych przykładów rozwoju globalizacji. Stany Zjednoczone pod rządami Baracka Obamy dążyły do ustanowienia dwóch wielkich umów o wolnym handlu: Transatlantyckiego Partnerstwa Handlowo-Inwestycyjnego (TTIP)

i Partnerstwa Transpacyficznego (TPP). Pierwsza z nich została zawarta między USA a UE, a druga między USA a 11 innymi krajami, w tym m.in. z Japonią.

Za prezydentury Donalda Trumpa nastąpił istotny zwrot w podejściu do zawierania umów o wolnym handlu i ogólnie w polityce międzynarodowej. Stany Zjednoczone wycofały się z negocjacji w sprawie obu wielkich międzynarodowych porozumień o wolnym handlu na rzecz przyszłych indywidualnych umów dwustronnych. Nowa administracja usilnie dążyła również do renegocjacji umowy NAFTA, przemianowanej na Umowę Stany Zjednoczone–Meksyk–Kanada (United States–Mexico–Canada Agreement – USMCA). Obecnie istnieje 20 umów o wolnym handlu między USA i innymi krajami, w tym Australią, Kanadą i Meksykiem (NAFTA/USMCA), Izraelem, Singapurem i Koreą Południową [patrz: Office of the United States Trade Representative, 2020]. Dwustronna umowa o wolnym handlu między Polską a Stanami Zjednoczonymi byłaby niemożliwa ze względu na członkostwo Polski w UE, a ponieważ negocjacje w sprawie TTIP zostały zerwane, wydaje się mało prawdopodobne, aby jakkolwiek umowa o wolnym handlu między UE a USA została wkrótce sfinalizowana. Dopiero za jakiś czas okaże się, czy następną administracją powróci do podejścia wielostronnego przyjętego przez Baracka Obamę, czy też będzie kontynuować obecną politykę opartą na relacjach bilateralnych.

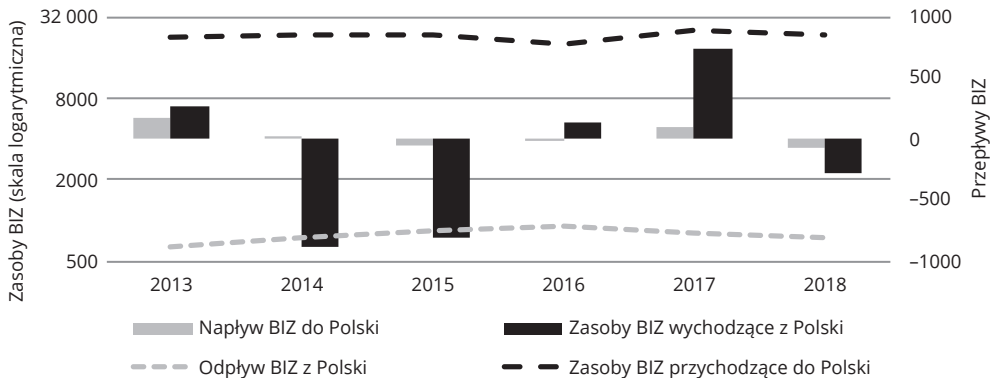
Ponieważ Stany Zjednoczone najwyraźniej przestały odgrywać rolę siły napędowej wielostronnych umów o wolnym handlu, jak np. TTIP i TPP, jej miejsce zajęły Chiny. Obecnie najbardziej prawdopodobnym następcą TPP jest Regionalne Kompleksowe Partnerstwo Gospodarcze (Regional Comprehensive Economic Partnership – RCEP), które obejmowałoby niemal cały region Azji i Pacyfiku, w tym Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej (Association of Southeast Asian Nations – ASEAN). Zawarcie RCEP oznaczałoby również, że Chiny, Japonia i Korea Południowa będą miały wreszcie własną umowę o wolnym handlu i że USA nie będą członkiem największej umowy o wolnym handlu na świecie.

10.4. Inwestycje amerykańskie w Polsce

Wiele amerykańskich korporacji międzynarodowych inwestuje w Polsce oraz w całym regionie EŚW. Polska pozostaje atrakcyjnym miejscem do lokowania kapitału, choć profil inwestycji uległ pewnym zmianom w ostatniej dekadzie. Średni dochód w Polsce znacznie wzrósł w tym czasie [GUS, 2019a], przy czym godzinowy koszt pracy jest nadal stosunkowo niski jak na europejskie standardy, wynosi bowiem 10,1 EUR w porównaniu z 35,9 EUR we Francji, 34,6 EUR w Niemczech i 27,4 EUR w Wielkiej Brytanii [Eurostat, 2020]. Z upływem lat rozwój gospodarczy Polski sprawił,

że na tle krajów Europy Wschodniej stała się ona bardziej konkurencyjna w branżach zaawansowanych technologii kosztem pozycji zajmowanej w branżach pracochłonnych. Z pewnością kraj rozwinięty nie może opierać swojej przewagi komparatywnej przede wszystkim na taniej sile roboczej.

Wykres 10.2. Zasoby i przepływy BIZ między Polską a Stanami Zjednoczonymi w latach 2013–2018 (mln USD)

Źródło: OECD [2020].

Wykres 10.2 prezentuje wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych między USA a Polską w latach 2013–2018. Zasoby BIZ są ważnym wskaźnikiem statystycznym, ponieważ firmy mogą okresowo wycofywać swoje fundusze, co powoduje, że przepływy są znacznie bardziej niestabilne. W 2013 r. zasoby amerykańskich BIZ w Polsce były wyceniane na 23,2 mld USD, a w 2018 r. na 23,6 mld USD. Najwyższą wartość odnotowano w 2017 r., gdy osiągnęły one poziom 25,6 mld USD. W 2013 r. zasoby polskich inwestycji w USA wyceniono na 626 mln USD, a w 2018 r. na 747 mln USD. Najwyższą wartość, tj. 894 mln USD, osiągnęły one w 2016 r. Zasoby amerykańskich BIZ w Polsce utrzymują się stale na znacznie wyższym poziomie niż wartość polskich inwestycji lokowanych w USA, co nie jest zaskoczeniem. Napływ amerykańskich BIZ do Polski osiągnął wysoką ujemną wartość w 2014 r. (–886 mln USD) i 2015 r. (–809 mln USD); najwyższy poziom tego typu inwestycji odnotowano natomiast w 2017 r., kiedy wyniosły one 731,5 mln USD. W przypadku Polski średni roczny odpływ BIZ do USA w latach 2013–2018 był wyceniany na 23,4 mln USD, podczas gdy średni roczny napływ BIZ z USA osiągnął wówczas ujemną wartość (–142,7 mln USD).

Według raportu KPMG Polska [2018] 20 największych amerykańskich korporacji międzynarodowych pod względem przychodów generowanych przez ich inwestycje w Polsce to (kolejno według danych za 2016 r.): Philip Morris International, F&P Holdings, Cargill, Whirlpool Corporation, International Paper, Ford Motor, Lear, Citigroup,

IBM, Commercial Metals Company, Autoliv, Johnson Controls, Discovery, Mondelez International, PepsiCo, General Electric, Goodyear Tire and Rubber Company, Tech Data, Havi oraz R.R. Donnelley. Dodatkowo ponad połowa amerykańskich firm działających na rynku polskim ma siedziby w województwie mazowieckim. Polska wypracowała bardzo wysoką przewagę komparatywną w produkcji wyrobów tytoniowych, osiągając jednocześnie pod tym względem stosunkowo niski, jak na standardy EŚW, wynik w produkcji samochodów (zob. następna część rozdziału).

Szerokim echem odbił się ogłoszony niedawno przez amerykańskiego giganta technologicznego Microsoft plan rekordowej, wielomiliardowej inwestycji w transformację cyfrową, obejmujący stworzenie nowego regionalnego centrum przetwarzania danych w chmurze w „polskiej Dolinie Krzemowej” [Microsoft News Centre Europe, 2020; Gazeta Wyborcza, 2020b]. Warto przy tym zauważyć, że przychody operacyjne polskich oddziałów niektórych amerykańskich firm technologicznych były w ostatnich latach następujące: IBM – 553 mln USD (2018 r.), Dell – 481 mln USD (2017 r.), Tech Data – 363 mln USD (2017 r.), Microsoft – 115 mln USD (2018 r.), Google – 101 mln USD (2018 r.), Facebook – 14 mln USD (2018 r.) [BvD, 2020]. Dzięki silnemu wejściu na rynek EŚW Microsoft Polska z pewnością zwiększy swój strumień przychodów, co przełoży się jednocześnie na przyszłą konkurencyjność Polski. Transfery technologii towarzyszące przychodzącym BIZ są bardzo korzystne z perspektywy gospodarki kraju przyjmującego [Kowalewski, 2008]. Mimo to przepaść cyfrowa w Polsce pozostaje stosunkowo duża [Weresa, Kowalski, 2019], co należy brać pod uwagę w przypadku inwestycji dokonywanych przez „wielką piątkę” koncernów technologicznych (*Big Tech*).

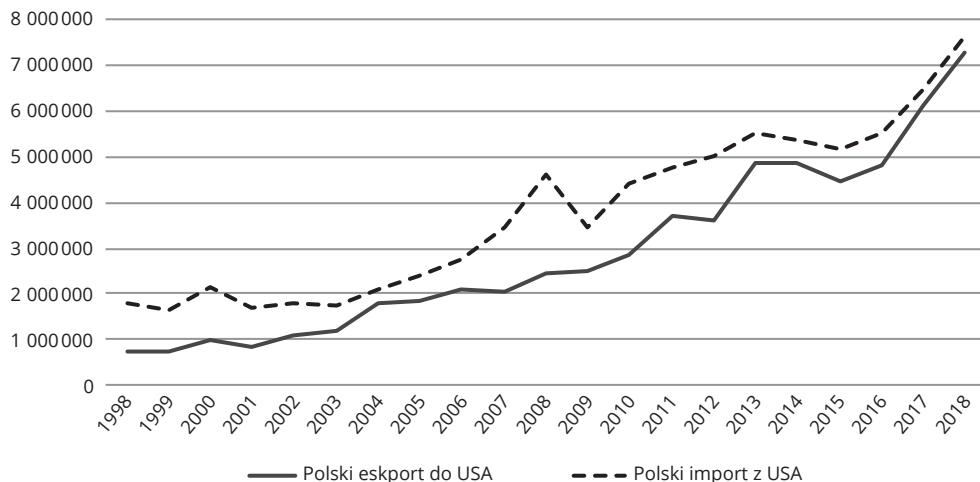
10.5. Bilateralna wymiana handlowa

W ostatecznym rachunku trzon bilateralnych stosunków gospodarczych między państwami stanowi międzynarodowa wymiana handlowa. Ze względu na rozbieżności na poziomie danych lustrzanych oba kraje wykazały deficyt w dwustronnej wymianie handlowej w 2018 r. W przypadku Polski wyniósł on 332 mln USD, podczas gdy Stany Zjednoczone odnotowały pod tym względem znacznie wyższy deficyt, sięgający 2954 mln USD [World Bank, 2020]. W tym rozdziale, o ile wyraźnie nie stwierdzono inaczej, Polska występuje jako kraj sprawozdawca, a Stany Zjednoczone jako kraj partnerski. Opis problemów związanych z danymi lustrzanymi można znaleźć na stronie Banku Światowego [World Bank, 2010].

Na wykresie 10.3 zaprezentowano wartość bilateralnej wymiany handlowej między Polską a Stanami Zjednoczonymi w ostatnich dwóch dekadach. Od 1998 r. Polska odnotowuje utrzymujący się deficyt handlowy ze Stanami Zjednoczonymi.

Najwyższą wartość osiągnął on w 2008 r. (2,1 mld USD), 2010 r. (1,6 mld USD) i 2007 r. (1,4 mld USD). W ostatnich latach wspomniany deficyt znacznie się zmniejszył. W 2017 r. (318 mln USD) był on najniższy od 1994 r. (171 USD), a ponieważ wartość eksportu istotnie wzrosła w 2017 r. w porównaniu z 1994 r., sytuacja w handlu dwustronnym uległa widocznej poprawie. W 2018 r. relacja polskiego eksportu do importu w dwustronnej wymianie handlowej z USA wyniosła 95,6%, co stanowiło znaczny skok w porównaniu z 53,8% w 2008 r. i 43,1% w 1998 r. W 2018 r. polski eksport do USA był wyceniany na 7,3 mld USD, a import z Polski na 7,6 mld USD – co jest znaczącą kwotą w przypadku Polski, ale ma wyraźnie mniejsze znaczenie z perspektywy gospodarki amerykańskiej.

Wykres 10.3. Bilateralna wymiana handlowa między Polską a Stanami Zjednoczonymi w latach 1998–2018 (tys. USD)

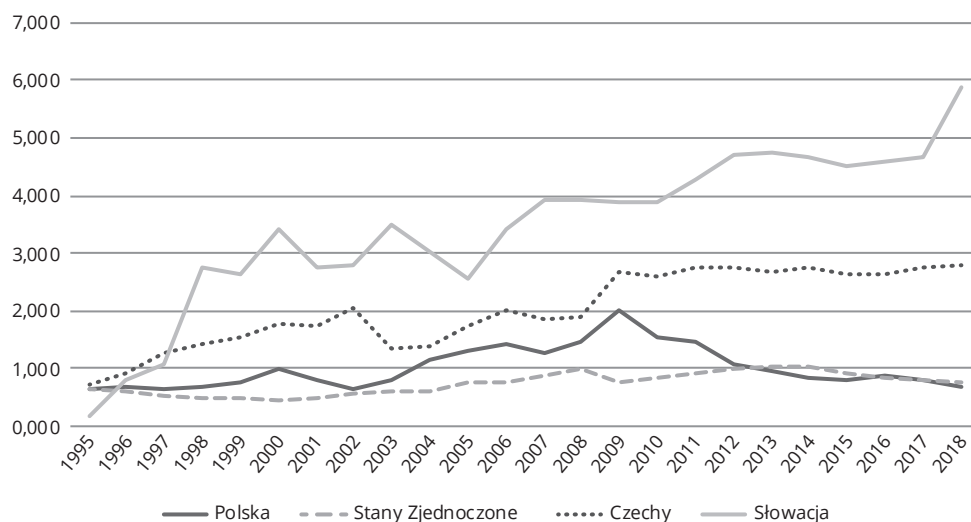
Źródło: World Bank [2020].

W 2018 r., na poziomie dwucyfrowego kodu HS2, Polska eksportowała do Stanów Zjednoczonych przede wszystkim: maszyny i urządzenia mechaniczne (HS 84 – 2,5 mld USD), maszyny elektryczne (HS 85 – 812 mln USD), przyrządy optyczne i precyzyjne (HS 90 – 673 mln USD), meble (HS 94 – 527 mln USD) oraz statki powietrzne/kosmiczne (HS 88 – 337 mln USD). W tym samym czasie jej import z USA obejmował głównie: maszyny i urządzenia mechaniczne (HS 84 – 1,5 mld USD), statki powietrzne/kosmiczne (HS 88 – 1,1 mld USD), paliwa mineralne (HS 27 – 669 mln USD), przyrządy optyczne i precyzyjne (HS 90 – 666 mln USD) oraz maszyny i urządzenia elektryczne (HS 85 – 588 mln USD). Wartość importu surowców energetycznych z USA znacznie wzrosła: w przypadku olejów ropy naftowej (HS 2709) z 76 mln USD w 2017 r. do

430 mln USD w 2018 r., w odniesieniu do węgla (HS 2701) zaś ze 122 mln USD w 2017 r. do 211 mln USD w 2018 r. [ITC 2020]. Dostępne dane wskazują też na wysoką wartość handlu wewnątrzbranżowego między Polską a Stanami Zjednoczonymi. Wzrost importu surowców energetycznych jest związany z długoterminową strategią Polski na rzecz zmniejszenia zależności od importu energii z Rosji.

W 2018 r., zgodnie z oczekiwaniami, wskaźnik ujawnionych przewag komparatywnych (RCA) był bardzo różny dla obu krajów. W Polsce najwyższą wartość RCA odnotowano w takich kategoriach jak: koks (SITC 325) – 17,869, ryby suszone (SITC 035) – 10,180, wyroby tytoniowe (SITC 122) – 7,802, produkty z drewna (SITC 635) – 6,169, oraz skóry futrzarskie surowe (SITC 212) – 6,138. Z kolei w przypadku Stanów Zjednoczonych najwyższą wartość RCA dotyczyła: dzieł sztuki (SITC 896) – 5,088, broni i amunicji (SITC 891) – 4,658, kukurydzy niemielonej (SITC 044) – 4,431, bawełny (SITC 263) – 4,351, oraz nasion oleistych (SITC 223) – 3,541 [UNCTAD, 2020]. Poszczególne kraje nie muszą kierować się w zasadzie wyłącznie wskaźnikami przewagi komparatywnej, warto jednak zauważyć, że stanowią one użyteczne narzędzie opisujące ich możliwości.

Wykres 10.4. RCA branży motoryzacyjnej (SITC 781) dla wybranych krajów w latach 1995–2018

Źródło: UNCTAD [2020].

Wykres 10.4 pokazuje ewolucję przewagi komparatywnej w produkcji pojazdów silnikowych w Polsce, Stanach Zjednoczonych, Czechach i na Słowacji. Od 2009 r. przewaga komparatywna Polski (0,698) spadła do tego stopnia, że jest obecnie niższa

niż w Stanach Zjednoczonych (0,770). Z kolei przewaga komparatywna innych krajów EŚW, takich jak Słowacja (5,862) i Czechy (2,805), jest obecnie znacznie wyższa niż w przypadku Polski.

Tabela 10.3. Najważniejsi partnerzy handlowi Polski i Stanów Zjednoczonych w 2018 r.

Miejsce	Partner	Udział w eksporcie (%)	Miejsce	Partner	Udział w imporcie (%)
Polska					
1	Niemcy	28,2	1	Niemcy	22,4
2	Czechy	6,4	2	Chiny	11,6
3	Wielka Brytania	6,2	3	Rosja	7,3
4	Francja	5,6	4	Włochy	5,0
5	Włochy	4,6	5	Francja	3,7
6	Holandia	4,5	6	Holandia	3,6
7	Rosja	3,1	7	Czechy	3,4
8	Stany Zjednoczone	2,8	8	Stany Zjednoczone	2,8
9	Szwecja	2,8	9	Belgia	2,5
10	Węgry	2,7	10	Wielka Brytania	2,4
Stany Zjednoczone					
1	Kanada	18,0	1	Chiny	21,6
2	Meksyk	15,9	2	Meksyk	13,4
3	Chiny	7,2	3	Kanada	12,5
4	Japonia	4,5	4	Japonia	5,6
5	Wielka Brytania	4,0	5	Niemcy	4,9
6	Niemcy	3,4	6	Korea Południowa	2,9
7	Korea Południowa	3,4	7	Wielka Brytania	2,4
8	Holandia	2,9	8	Irlandia	2,2
9	Brazylia	2,4	9	Indie	2,2
10	Francja	2,3	10	Włochy	2,2
43	Polska	0,3	37	Polska	0,3

Źródło: World Bank [2020].

W tabeli 10.3 przedstawiono najważniejszych partnerów handlowych Polski i Stanów Zjednoczonych w 2018 r. Nie powinno dziwić, że gospodarka Stanów Zjednoczonych jest ważniejsza dla gospodarki Polski niż odwrotnie. Zgodnie z przewidywaniami podstawowego modelu grawitacyjnego handlu międzynarodowego oba kraje prowadzą wymianę gospodarczą przede wszystkim ze swoimi sąsiadami, dużymi gospodarkami i kilkoma krajami nieprzystającymi do reszty (jak np. Holandia). W przypadku Polski ogromne znaczenie mają Niemcy, ponieważ kraj ten jest odpowiada za 28,2%

całkowitego eksportu i 22,4% całkowitego importu. Inne kraje ważne dla polskiego importu to Chiny (11,6%) i Rosja (7,3%). Stany Zjednoczone są ósmym najważniejszym partnerem Polski w eksporcie i imporcie – w obu przypadkach odpowiadają one za 2,8% polskiego handlu. Z perspektywy Stanów Zjednoczonych najważniejszymi kierunkami eksportu są Kanada (18%) i Meksyk (15,9%). Polska plasuje się na odległym, 43. miejscu z 0,3% całkowitego eksportu z USA. Jeśli chodzi o import, nie jest niczym zaskakującym, że USA importuje najwięcej z Chin (21,6%), Meksyku (13,4%) i Kanady (12,5%). Polska zajmuje w tym przypadku 37. miejsce, odpowiadając za 0,3% całkowitego importu USA.

10.6. Podsumowanie i wnioski

Z czysto ekonomicznego punktu widzenia Stany Zjednoczone są kluczowym partnerem gospodarczym Polski. Mimo to w bilateralnej wymianie handlowej współpraca z Polską ma marginalne znaczenie dla USA – to samo można jednak powiedzieć o większości krajów z całego świata. Polska osiągnęła znaczną przewagę komparatywną (RCA) w przypadku koks, ryb suszonych, wyrobów tytoniowych, drewna i surowych siatek futrzanych; z kolei jej przewaga komparatywna w produkcji samochodów jest stosunkowo niska w porównaniu z wiodącymi krajami EŚW. Jednocześnie wartość dwustronnej wymiany handlowej między Polską a USA wzrosła w ciągu ostatnich dziesięcioleci. Ponadto amerykańskie korporacje i ich kapitał odgrywają w Polsce coraz większą rolę. Transformacja cyfrowa jest w pełnym rozkwicie, przy czym do przyspieszenia tego procesu przyczyniła się pandemia COVID-19, niedawne wejście Microsoftu do Polski stało się natomiast obiecującym sygnałem przyszłego rozwoju silnego sektora technologicznego w tym kraju i jego konkurencyjności.

Bilateralne stosunki polsko-amerykańskie wykraczają jednak poza prostą analizę ekonomiczną. Pod względem politycznym Stany Zjednoczone są jednym z najbliższych sojuszników Polski. Oba kraje łączy członkostwo w kluczowych organizacjach międzynarodowych i żywotny interes w przyszłości EŚW. Ciągłe deklaracje dotyczące zaangażowania w dalszy rozwój tych stosunków z obu stron nie pozostawiają wątpliwości co do przyszłego kierunku polityki międzynarodowej Polski. Ewidentnie w kwestii bezpieczeństwa narodowego Polska stawia w znacznej mierze na pomoc wojskową Stanów Zjednoczonych. W ciągu ostatnich dwóch dekad sojusz między oboma krajami stał się silniejszy. Nadal występuje jednak pewien stopień nierówności między nimi pod względem zarówno możliwości, jak i zobowiązań.

Bibliografia

- Ambasada i Konsulat USA w Polsce (2020). *Poland's Purchase of F-35 Fighters*, https://pl.usembassy.gov/purchase_f35/ (dostęp: 9.08.2020).
- Bednarz, Ł. (2015). Chińska Republika Ludowa wobec napięć i kryzysu w relacjach USA – Rosja, *Krakowskie Studia Międzynarodowe*, 12(2), s. 81–94.
- Brzeziński, Z. (1998). *Wielka szachownica. Główne cele polityki amerykańskiej*. Warszawa: Świat Książki.
- Brzeziński, Z. (2001). *The Geostrategic Triad: Living with China, Europe, and Russia*. Washington: CSIS Press.
- BvD (2020). *Orbis*, <https://orbis.bvdinfo.com/> (dostęp: 25.09.2020).
- Census Bureau (2019). *2019: ACS 1-Year Estimates Selected Population Profiles*, <https://data.census.gov/cedsci/> (dostęp: 6.11.2020).
- Cieślak, E. (2020). The Development of Poland's Air Defense System: The Operational Context, *Safety & Defense*, 6(1), s. 1–10. DOI: 10.37105/sd.44.
- Congress.gov (2019). *Poland Visa Waiver Act*, <https://www.congress.gov/bill/116th-congress/house-bill/4218/text> (dostęp: 9.08.2020).
- Czornik, K. (2012). *Bliski Wschód w polityce zagranicznej Stanów Zjednoczonych w latach 1945–2012*. Katowice: Uniwersytet Śląski w Katowicach.
- Democratic National Committee (2020). *Leadership*, <https://democrats.org/who-we-are/leadership-2-2/> (dostęp: 9.08.2020).
- DHS (2020). *2019 Yearbook of Immigration Statistics*, <https://www.dhs.gov/immigration-statistics/yearbook/2019/table3> (dostęp: 6.11.2020).
- Eurostat (2020). *Database*, <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (dostęp: 24.02.2020).
- FEC (2017). *Federal Elections 2016. Election Results for the U.S. President, the U.S. Senate and the U.S. House of Representatives*. Washington: Federal Election Commission.
- Federal Register (2008). *Additional Countries Designated for the Visa Waiver Program*, <https://www.federalregister.gov/documents/2008/11/17/E8-27062/additional-countries-designated-for-the-visa-waiver-program> (dostęp: 9.08.2020).
- Gazeta Wyborcza (2020a). *Debata prezydencka. Duda w Końskich, Trzaskowski w Lesznie*, <https://wyborcza.pl/7,75398,26102575,debata-prezydencka-duda-w-konskich-trzaskowski-w-lesznie.html> (dostęp: 25.09.2020).
- Gazeta Wyborcza (2020b). *Microsoft zainwestuje w Polsce miliard dolarów. To największa technologiczna inwestycja w naszym kraju*, <https://wyborcza.pl/7,156282,25921203,microsoft-zainwestuje-w-polsce-miliard-dolarow-to-najwieksza.html> (dostęp: 25.09.2020).
- GUS (2019a). *Dochody i warunki życia ludności Polski – raport z badania EU-SILC 2018*. Warszawa: Główny Urząd Statystyczny.
- GUS (2019b). *Główne kierunki emigracji i imigracji na pobyt stały w latach 1966–2018*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosci/> (dostęp: 6.11.2020).

- ITC (2020). *Trade Map*, <https://www.trademap.org/> (dostęp: 10.02.2020).
- Kołodko, G. (2013). *Dokąd zmierza świat: Ekonomia polityczna przyszłości*. Warszawa: Prószyński i S-ka, Warszawa.
- Kowalewski, O. (2008). Does Foreign Direct Investment Impact Economic Growth in Transition Economies?. W: *The Role of Foreign Direct Investment in the Economy* (s. 77–92), O. Kowalewski, M.A. Weresa (Eds.). Mering: Rainer Hampp Verlag.
- KPMG Polska (2018). *American Investments in Poland*.
- Kupiecki, R. (2016). The Poland-United States Security Relations in the Light of Asymmetry Theory, *Przegląd Strategiczny*, 6(9), s. 31–48. DOI: 10.14746/ps.2016.1.3.
- Lesiński, P. (2016). Myśl realistyczna a bezpieczeństwo Polski w kontekście współczesnych relacji z Federacją Rosyjską i Stanami Zjednoczonymi, *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*, 63(1), s. 99–117. DOI: 10.17951/g.2016.63.1.99.
- Lubecki, J. (2005). Poland in Iraq. The Politics of the Decision, *The Polish Review*, 50(1), s. 69–92.
- Microsoft News Centre Europe (2020). *Microsoft Announces a \$ 1 Billion Digital Transformation Plan for Poland, Including Access to Local Cloud Services with First Datacenter Region*, <https://news.microsoft.com/europe/2020/05/05/microsoft-announces-a-1-billion-digital-transformation-plan-for-poland-including-access-to-local-cloud-services-with-first-datacenter-region/> (dostęp: 25.09.2020).
- Milczarek, D. (2008). Stosunki transatlantyckie w sferze polityki zagranicznej i bezpieczeństwa: Kontynuacja czy przełom? Polski punkt widzenia, *Studia Europejskie*, 2, s. 31–57.
- Ministerstwo Obrony Narodowej (2020a). *System PATRIOT*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/system-patriot> (dostęp: 9.08.2020).
- Ministerstwo Obrony Narodowej (2020b). *Modernizacja techniczna SZRP*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/modernizacja-techniczna-szrp> (dostęp: 9.08.2020).
- Ministerstwo Obrony Narodowej (2020c). *Zwiększenie obecności wojskowej USA w Polsce*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/zwiekszenie-obecnosci-wojskowej-usa-w-polsce> (dostęp: 9.08.2020).
- Ministerstwo Obrony Narodowej (2020d). *F-35 dla Polski*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/f-35-dla-polski> (dostęp: 9.08.2020).
- North Atlantic Treaty Organization (2020). *Relations with Ukraine*, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm (dostęp: 9.08.2020).
- OECD (2020). *OECD.Stat*, <https://stats.oecd.org/> (dostęp: 19.02.2020).
- Office of the United States Trade Representative (2020). *Free Trade Agreements*, <https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements> (dostęp: 9.08.2020).
- Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (2019). *Listy Prezydenta z okazji 100-lecia relacji dyplomatycznych między RP a USA*, <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/inne/art,921,list-prezydenta-z-okazji-100-lecia-relacji-dyplomatycznych-miedzy-rp-a-usa.html> (dostęp: 9.08.2020).
- Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (2020a). *III Rzeczpospolita*, <https://www.prezydent.pl/prezydent/historia-prezydentury/iii-rzeczpospolita/> (dostęp: 9.08.2020).

- Oficjalna strona Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (2020b). *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, https://www.prezydent.pl/download/gfx/prezydent/pl/defaultaktualnosci/5378/1787/1/dokument_pl.pdf (dostęp: 25.09.2020).
- Osica, O. (2002). In Search of a New Role: Poland in Euro-Atlantic Relations, *Defence Studies*, 2(2), s. 21–39. DOI: 10.1080/14702430208405023.
- Osica, O. (2004). Poland: A New European Atlanticist at a Crossroads?, *European Security*, 13(4), s. 301–322. DOI: 10.1080/09662830490499984.
- Państwowa Komisja Wyborcza (2020). *Uchwała nr 129/2020 Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 10 maja 2020 r.*, https://pkw.gov.pl/uploaded_files/1589173994_uchwala-nr-129.pdf (dostęp: 20.08.2020).
- Platforma Obywatelska (2020). *Ludzie*, <https://platforma.org/ludzie> (dostęp: 9.08.2020).
- Polska Times (2020). *Wybory 2020: Debata prezydencka TVP w Końskich. Na pytania odpowiadał prezydent Andrzej Duda*, <https://polskatimes.pl/wybory-2020-debata-prezydencka-tvp-w-konskich-na-pytania-odpowiadal-prezydent-andrzej-duda/ar/c1-15063880> (dostęp: 20.08.2020).
- Prawo i Sprawiedliwość (2020). *Władze, Ludzie*, <http://pis.org.pl/partia/wladze-ludzie> (dostęp: 9.08.2020).
- Radło, M.J. (2012). Emerging Multinationals and Outward FDI Development: The Case of Poland, *Eastern European Economics*, 50(2), s. 59–84. DOI: 10.2753/eee0012-8775500204.
- Republican National Committee (2020). *National Leadership*, <https://www.gop.com/leaders/national/> (dostęp: 9.08.2020).
- Rotfeld, A.D. (2018). Relacje Polska–Rosja–Ukraina a zmieniający się ład międzynarodowy, *Sprawy Międzynarodowe*, 71(1), s. 17–30. DOI: 10.35757/SM.2018.71.1.02.
- Seguin, B.R. (2008). Why Did Poland Choose the F-16?, *Connections*, 7(1), s. 1–15. DOI: 10.11610/connections.07.1.01.
- Senat Rzeczypospolitej Polskiej (2020). *Noty o Senacie. Marszałkowie Senatu*, https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/userfiles/_public/senatrp/noty2020/06.pdf (dostęp: 9.08.2020).
- Serwis Rzeczypospolitej Polskiej (2020). *Kancelaria Prezesa Rady Ministrów. Aktualności*, <https://www.premier.gov.pl/ludzie.html> (dostęp: 9.08.2020).
- Stiglitz, J.E., Bilmes, L.J. (2008). *The Three Trillion Dollar War: The True Cost of the Iraq Conflict*. New York: W.W. Norton & Company.
- Taras, R. (2004). Poland's Diplomatic Misadventure in Iraq: With Us or Against Us, *Problems of Post-Communism*, 51(1), s. 3–17. DOI: 10.1080/10758216.2004.11052156.
- The White House (2020). *Presidents*, <https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/presidents/> (dostęp: 9.08.2020).
- Tomczek, A.F. (2020). The Secular Stagnation Hypothesis and the Future of Europe's Advanced Economies, *Politeja*, 17/3(66), s. 53–66. DOI: 10.12797/Politeja.17.2020.66.03.
- UDSC (2020). *Mapy i dane statystyczne imigrantów i służb migracyjnych Polski*, <https://migracje.gov.pl/> (dostęp: 6.11.2020).
- UNCTAD (2020). *UNCTADstat*, <https://unctadstat.unctad.org/wds/> (dostęp: 7.03.2020).

- United States House of Representatives (2020). *List of Speakers of the House*, <https://history.house.gov/People/Office/Speakers-List/> (dostęp: 9.08.2020).
- United States Senate (2020). *Majority and Minority Leaders*, https://www.senate.gov/artandhistory/history/common/briefing/Majority_Minority_Leaders.htm (dostęp: 9.08.2020).
- U.S. Department of State (2020a). *US Relations with Poland*, <https://www.state.gov/u-s-relations-with-poland/> (dostęp: 9.08.2020).
- U.S. Department of State (2020b). *Visa Waiver Program*, <https://travel.state.gov/content/travel/en/us-visas/tourism-visit/visa-waiver-program.html> (dostęp: 9.08.2020).
- Weresa, M.A. (2001). The Impact of Foreign Direct Investment on Poland's Trade with the European Union, *Post-Communist Economies*, 13(1), s. 71–83. DOI: 10.1080/14631370020031522.
- Weresa, M.A., Kowalski, A.M. (2019). Pozycja konkurencyjna polskiej gospodarki w warunkach rozwoju gospodarki cyfrowej. W: *Polska. Raport o konkurencyjności 2019* (s. 297–308), A.M. Kowalski, M.A. Weresa (red.). Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
- World Bank (2010). *Imports, Exports and Mirror Data with UN COMTRADE*, https://wits.worldbank.org/wits/wits/witshelp/Content/Data_Retrieval/T/Intro/B2.Imports_Exports_and_Mirror.htm (dostęp: 9.08.2020).
- World Bank (2020). *World Integrated Trade Solution*, <https://wits.worldbank.org/> (dostęp: 7.02.2020).
- Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (2020). *Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej polskiej 2020 r.*, <https://wybory.gov.pl/prezydent20200628/pl> (dostęp: 20.08.2020).
- Zaborowski, M., Longhurst, K. (2003). America's Protégé in the East? The Emergence of Poland as a Regional Leader, *International Affairs*, 79(5), s. 1009–1028. DOI: 10.1046/j.1468-2346.2003.00351.x.